

Seminární práce z křesťanství

Protestantismus v Americe

Radka Svačinková

(145760)

Pojem protestantismus

Původ slova protestantismus pochází z protestního prohlášení stavů na říšském sněmu ve Špýru v roce 1529.¹ Jsou tak označovány křesťanské směry vzešlé z reformace 16. století. Protestantská hnutí lze rozčlenit do několika skupin jako je například luteránství, kalvinismus, anglikanismus, protestantská svobodná společenství, usedlá zejména v anglosaském světě, jedná se o presbyteriány, baptisty, kvakery, metodisty aj.²

Puritáni

V polovině 16. století došlo ke schválení nově vytvořené anglikánské církve, jejíž hlavou byl král Jindřich VIII. Nutno podotknout, že nedošlo k prudkým teologickým ani organizačním změnám. Jako odezva na nově zavedenou církev se však vyčlenila skupina lidí, požadující očistu anglikánské církve (purifikaci), neboť se jim jevila příliš laxní.³ Toto hnutí známé pod označením puritáni se však později rozštěpilo na dvě větve - původní puritány a separatisty, kteří se domnívali, že jakýkoli pokus o změnu anglikánské církve bude neúspěšný, a proto je nutné se separovat a vytvořit samostatnou náboženskou obec.⁴ Separatisté odmítali církevní hierarchii, a za jedinou nejvyšší správní autoritu pokládali místní kongregaci nebo obec. Odtud si později odnesli název kongregacionalisté. Chtěli také, aby obec měla právo zvolit si vlastního pastora, a provádět vlastní bohoslužbu. Uznávali jedině Písmo jakožto jediný autoritativní pramen. Hnutí bylo oficiálně uznáno v roce 1580 v Norwichi, hlavním představitelem byl Robert Browne.⁵ Z důvodů pronásledování králem a pocitu ohrožení náboženské

¹ August Franzen: *Malé církevní dějiny*, Zvon, Praha 1992, s. 197.

² Pavel Filipi: *Křesťanstvo: Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 1996, s. 111.

³ http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz/encyklopedie.php?id_select=849

⁴ Jiří Černík: *Divoký západ II. Muži víry*, Libri, Praha 2002, s. 10.

⁵ Tamtéž, s. 11.

nezávislosti,⁶ bylo toto hnutí nuceno prchnout do Holandska, odtud poté do Ameriky pod pojmenováním „poutníci“ (Pilgrim Fathers). Poutníci se usadili kolem dnešního Bostonu. Někteří z puritánů však zůstali v Anglii a připojili se na stranu Olivera Cromwella. Po popravě Karla I. byli puritáni exponenty britské vlády.

Puritáni v Nové Anglii se vyznačují jako silně patriarchální společnost uctívající tradiční rodinné hodnoty.⁷ Poměrně běžná byla výměna dětí mezi jednotlivými usedlostmi podmíněna výukou čtení, psaní a znalostmi potřebné k vedení statku.⁸ Puritáni přikládali výchově klíčový význam na cestě ke svatosti, přísný režim byl proto v dětství podmínkou přetvoření novorozence poznamenaného prvotním hříchem. Puritáni tvořili skupinku vzájemně si pomáhajících lidí, a proto bez rozdílu sociálního postavení byla poskytnuta výuka tzv. nižšího školství a svobodných škol (free schools) zdarma.⁹

Na rozdíl od anglických puritánů, Holanďané byli za pomoci „chytrých reklamních triků přilákání do hotového ráje, dokonalé a nanejvýš ušlechtilé námořní říše, oplývající mlékem a medem“¹⁰. Ale čekala je spíše chudoba, doprovázena nulovým přirozeným přírůstkem obyvatel. Proto se většina nizozemských osadníků uchýlila k překupnickému životu s kožešinami. Holanďtí puritáni dodržovali obchodní pravidla a zákony, protože každý byl potencionální zákazník.

Presbyteriáni

Původ slova pochází z řeckého presbyteros (starší), toto pojmenování se brzo rozšířilo mezi skotskými protestanty. Presbyteriánská církev vznikla odštěpením z puritanismu. Za oficiálního zakladatele presbyteriánské církve je považován

⁶ Svatava Raková: *Víra, rasa a etnicita v koloniální Americe*, NLN, Praha 2005, s. 28.

⁷ Tamtéž, s. 33.

⁸ Tamtéž, s. 36-37.

⁹ Tamtéž, s. 43.

¹⁰ Tamtéž, s. 46.

John Knox. Skupinka budoucích presbyteriánů podporovala během revoluce v letech 1642-1648 Olivera Cromwella. Po restauraci dynastie Stuartovců byly všechny neanglikánské církve pronásledovány a proto mnozí z jejich představitelů prchali do Ameriky, presbyteriány nevyjímaje. V 18. století kněz Francis Makemie založil první obec ve Philadelphii. Vlivem netolerance z řad již zakotvených náboženských obcí se presbyteriáni přesunuli na západ do pensylvánských hor. Stále diskutovaná otázka otroctví a také problematika vnitřní správy hnutí způsobily v 19. století rozdělení obce na východní větev (veřejný život byl stále ovlivňován přítomností Angličanů. Podporovali klasické vzdělávání na univerzitách a dožadovali se vzdělaných pastorů a kazatelů) a západní větev (jednalo se spíše o samovládu osadníků, kteří neměli kladný přístup ke vzdělání, a ani při volbě členů presbyterií nebyl kladen důraz na vzdělání).¹¹ Kolem roku 1967 dochází k revizi presbyteriánské doktríny. Nové krédo obsahuje především aktivní účast při řešení sociálních problémů, udržování míru, rasovou integraci.

V porovnání s katolickou církví, odmítají presbyteriáni náboženské symboly, ale co se týče teologie, mají podobné prvky. Ponechali koncept Nejsvatější Trojice, Zmrtvýchvstání, Poslední Večeře, i přijímání. Bibli však považují za jedinou autoritu. Povolují výzdobu kostelů obrazy ze života Krista a biblických výjevů. Podle Jiřího Černíka „nepružná ortodoxní teologie a suchá liturgie“¹² presbyteriánů měly za následek ústup do ústraní, tudíž popularizaci baptistů.

¹¹ Jiří Černík: *Divoký západ II., Muži víry*, Libri, Praha 2002, s. 14-15.

¹² Tamtéž, s. 16.

Kvakeři

Význam slova pochází z anglického quake (třást se).¹³ Zakladatelem tohoto hnutí je George Fox, který dospěl k přesvědčení, že každý člověk je veden „vnitřním světlem“ Božího hlasu.¹⁴ Po restauraci Stuartovců byli jeho následovníci pronásledováni, ale své útočiště našli v Pensylvánii poté, co zde William Penn založil svobodný stát pro pronásledované souvěrce. Jeho „Protokol o toleranci“ poskytoval plnou náboženskou svobodu, odmítal válku a vojenskou službu, přísahu a náboženský sňatek. Kromě toho se snažil o zrušení otroctví černochů. Zvláštností je, že se kvakeři v otázce otroctví nerozpojili (tak jako např. presbyteriáni), ba naopak byli vesměs proti zasazující se o nepřijetí států do Unie, pokud otroctví podporovali. Nevelký počet kvakerů je způsoben nulovou misijní činností a také zavedeným pravidlem o sňatcích, kdy se sňatky měly uzavírat jen mezi příslušníky kvakerské obce. Navíc přísné dodržování pravidel a „Disciplíny“ některé hledající spíše odradilo.¹⁵

Kvakeři věří, že Duch Boží hovoří krom prostřednictví Bible také „vnitřním světlem“, které je obsaženo v každém člověku, proto při shromáždění kvakerů vládne ticho. Jelikož nemají oficiálního kazatele, může kdokoli vyjádřit svůj názor či duchovní zážitek při bohoslužbě. Odmítají dogmata, svátosti, kněze a církve. Jejich náboženské předpisy jsou proti válce, trestu smrti, otroctví a jakémukoli druhu diskriminace.

¹³ Říká se, že se G. Fox během naslouchání slova Božího třásl, proto byli jeho stoupcem nazváni kvakeři - třesoucí se, přičemž toto označení bývalo chápáno posměšně, neboť pouze při zmínce o Bohu se třásl. Jiří Černík: *Divoký západ II., Muži víry*, Libri, Praha 2002, s. 27-28.

¹⁴ Jejich původní označení bylo „Náboženská společnost přátel“, později pouze „Přátelé“.

¹⁵ Jiří Černík: *Divoký západ II., Muži víry*, Libri, Praha 2002, s. 31.

Adventisté

Americký kazatel William Miller věřil, že pomocí výkladu Bible lze předpovědět nový příchod Kristův. Tato událost byla vypočítána pro rok 1843-1844, když se ale jeho předpověď nesplnila, vedlo to k několika odštěpením, z nichž vznikli mj. Svědkové Jehovovi. Příslušníci různých skupin hnutí se pod vedením Jamese Whita spojili v „Adventisty sedmého dne“ v roce 1860.

Adventisté se vyznačují tím, že uznávají pouze křest dospělých. Je pro ně charakteristická snaha o zdravou životosprávu a harmonický životní styl. Jejich teologie je zaměřena na brzkou parúsi a svěcení soboty, poněvadž vycházejí z Písma, které stanovuje sobotu jako den odpočinku. Za své jediné vyznání víry přijímají Bibli, z níž odvozují základní věroučné články. K revizi těchto článků může dojít na zasedání Generální konference.

Episkopální církev

Předkové stoupenců tohoto proudu byli vysláni do Ameriky na počátku 17. století se skupinou anglických osadníků z Londýnské společnosti, aby kolonizovali území severně od španělských držav. Anglikánství bylo prohlášeno za státní náboženství a rozšířilo se s výjimkou Nové Anglie do ostatních kolonií.¹⁶ Anglikánská církev chtěla dát najevo, že se nehodlá stavět proti protestantské veřejnosti, a snažila se osamostatnit ze závislosti na Anglii. Na důkaz toho se pojmenovali „Protestant Episcopal Church“ (episkopální znamená zachovávající římskokatolickou hierarchii). Ale i v této podobě docházelo k rozkolům. „Vyšší frakce“ se přikláněla k římskokatolickým tradicím, „nižší frakce“ naopak zastávala protestantské prvky.¹⁷ Tyto rozkoly vedly často také

¹⁶ Kde se prosadilo po pádu puritanismu v roce 1686. In Jiří Černík: *Divoký západ II., Muži víry*, Libri, Praha 2002, 20-21

¹⁷ Tamtéž, s. 21.

k rekatolizaci některých členů obcí, což trvá dosud, ale podle Černíka je to z důvodu uznávání např. homosexuality, svěcení žen do kněžského stavu apod., což katolická církev oficiálně neschvaluje.¹⁸ Hierarchie episkopální církve je následující: biskupové, kněží a diákoní. Důležitou odnoží episkopální církve jsou metodisté.

Metodisté

John Wesley založil na Oxfordské univerzitě v roce 1729 společnost „duchovně spřízněných“. Vlivem metodického postupu při biblických rozpravách a výuce katechismu si jeho spolek vysloužil název metodisté. Během pobytu v Americe byl ovlivněn bohoslužbami a misijními úspěchy moravských bratrů, což později vedlo k rozhodnutí stát se evangelickým kazatelem. John inspirován pietismem¹⁹, chtěl zprvu vnést nového ducha do anglikánské církve, tam ho však odmítli, proto ordinoval pro službu v misii v Americe své spolupracovníky. Metodisté byli etablováni v roce 1784 v Baltimore jako Methodist Episcopal Church.

Kázání často probíhající pod širým nebem, povzbuzují k mravnímu jednání. Metodisté chtějí sami přinášet slovo boží věřícím, čímž se vytvořila tradice putujících kazatelů. Metodisté kázali především o boží lásce (ne zatracení) a odpuštění, čehož může dojít každý, kdo přijme Kristovo učení. Křest může člověk přijmout až v dospělosti, protože tím zároveň vyjadřuje souhlas s doktrínou církve. V otázce otroctví zaujímal poněkud ambivalentní postoj. Přestože měli odpor k otroctví, černochoy za sobě rovné nepovažovali, což vyjadřovali například tím, že černoši nemohli v episkopální metodistické církvi dosáhnout lepšího postavení nežli diákoní.²⁰

¹⁸ Jiří Černík: *Dívoký západ II., Muži víry*, Libri, Praha 2002, s. 22.

¹⁹ Zakladatelem pietismu byl F. J. Spener, který ve svém díle *Pia Desideria kladl důraz na praxi křesťanské nauky v životě a osobní prožitky s Bohem*.

²⁰ Jiří Černík: *Dívoký západ II. Muži víry*, Libri, Praha 2002, s. 26.

Baptisti

Založením sboru Johnem Smythem a Thomasem Helwysem v Amsterdamu v roce 1609 vzniklo hnutí označováno jako baptisté. Název baptisté se objevuje v 17. století, kdy byl schválen křest pouze dospělých jedinců úplným ponořením do rybníka či potoka. Problém uvnitř hnutí nastal, když tzv. „primitivní baptisté“ velice zdráhavě exkomunikovali provinilé členy své obce.²¹ Pokud k exkomunikaci přeci jen došlo, přemístil se onen viník do jiné oblasti, kde jeho chování nebylo odsuzováno, popřípadě si založil vlastní odnož. Tak se mohli stát kazatelem „primitivních baptistů“ velice často i provinilci či nevzdělaní farmáři, což neschvalovali vzdělaní absolventi univerzit. Také již několikrát zmiňovaná otázka otroctví vedla k rozkolu. David Barrow ve svém pojednání odsoudil otroctví a domáhal se jeho zrušení. Své myšlenky neodvolal, a proto byl exkomunikován, nicméně jeho odkaz se uchytil. Výrazného rozšíření doznali baptisté v USA hlavně mezi černými otroky, za jejichž nezávislost se zasazovali. Vznikly svazy černošských baptistů, jejichž nejvýznamnějším představitelem byli např. Martin Luther King či Billy Graham. Baptisté jako jediný zdroj uznávají Bibli. Odmítají křest dětí.

Moravští bratři (Moravian Church in America)

Po Bitvě na Bílé hoře v roce 1620 emigrovala většina moravských představitelů Jednoty bratrské, stejně jako jejich bratři v Čechách („čeští bratři“), do zahraničí. Několik moravských rodin našlo útočiště na panství Louise von Zinzerdorfa, kde založili osadu Herrnhut (Ochranov), a kde také po pěti letech obnovili původní myšlenky Jednoty bratrské pod názvem moravští bratři. Velký důraz kladli na misionářskou práci zvláště v Novém světě. Krom Karibské oblasti se přesunuli také do oblasti Pensylvánie, kde se soustředili na

²¹ Jiří Černík: *Divoký západ II. Muži víry*, Libri, Praha 2002, 18.

šíření svých myšlenek mezi indiány. Jejich náplní je i poskytování vzdělání. Správa moravských bratrů se dělí na severní a jižní, a dvě provincie v Kanadě.

Použitá literatura

Jiří Černík: *Divoký západ II. Muži víry*, Libri, Praha 2002.

Pavel Filipi: *Křesťanstvo: Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 1996.

August Franzen: *Malé církevní dějiny*, Zvon, Praha 1992.

Svatava Raková: *Víra, rasa a etnicita v koloniální Americe*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005

<http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz> (29. 4. 2005)